УДК 332.145(502.35+338.48) https://doi.org/10.17721/2308-135X.2023.71.20-27

Габчак Наталія Францівна,
кандидат географічних наук, доцент
Дубіс Лідія Францівна,
доктор географічних наук, професор

Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна,
e-mail: Habchak.nf@gmail.com

Люблінський католицький університет Івана Павла II, Люблін, Польща; Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна, e-mail: lida.dubis@gmail.com

УЖАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК: ОСОБЛИВОСТІ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мета. Метою статті є науково-практичні дослідження можливостей розвитку та використання екотуристичної інфраструктури в межаж Ужанського національного природного парку (Далі – УНПП) Закарпатської області.

Методика. Сутність методики дослідження базується на інтеграції наукових підходів до дослідження різних аспектів розвитку екотуристичної інфраструктури на регіональному рівні. Основними методами дослідження є порівняльно-географічний, статистичний, описовий та аналітичний.

Результати. Проаналізовано низку праць вітчизняних вчених, законодавчих, нормативно-правових, стратегічних та програмних документів, що регулюють туристичний рух в межах природоохоронних територій. Розкрито суть та потенціал території дослідження щодо можливостей розвитку екологічного туризму та передумов функціонування екотуристичної інфраструктури. Виокремлено структурні елементи екотуристичної інфраструктури, а саме: еколого-пізнавальні стежки, туристичні маршрути, візит-центри, інформаційні туристичні пункти та центри, спеціально обладнані зони, історико-культурні об’єкти, заклади розміщення і харчування туристів тощо. Наведено, як приклад, детальний аналіз екотуристичної інфраструктури Ужанського НПП, що розташований в межах Карпатського регіону Закарпатської області. На основі ґрунтовного аналізу досліджено природні та історико-культурні атракції, виокремлено найбільш туристично популярні маршрути в межах території дослідження. Окрім цікавих туристичних об’єктів (природних чи історико-культурних) визначено сучасний стан екологічних стежок та туристичних маршрутів, а також режим їх використання. Охарактеризовано основні проблеми та лімітуючі чинники туристичного використання та збереження природоохоронних територій. Подано детальну характеристику функціонування Ужанського НПП, зібрано та проаналізовано новітній матеріал природних та історико-культурних атракцій, еколого-освітніх стежок та туристичних маршрутів.

Наукова новизна. Визначено основні акценти взаємозв’язку «урбанізоване суспільство – рекреант (турист) – природне середовище». Вперше виокремлено найпопулярніші туристичні пункти з належною інфраструктурою та інформаційно-рекламним супроводом.

Практична значимість. Висвітлено проблеми та перспективи розвитку екотуризму, пов’язані з відкриттям нових туристичних маршрутів та брендів, створення єдиного інформаційного простору. Запропоновано ряд рекомендацій щодо заохочення і регулювання туристичного руху, удосконалення екотуристичної інфраструктури, оптимального територіального господарювання та наближення заповідних територій до вимог стійкого розвитку туризму на природоохоронних територіях Закарпатської області.

Ключові слова: екотуризм, природоохоронні території, туристична інфраструктура, сталий розвиток території.

UDC 332.145(502.35+338.48) *https://doi.org/10.17721/2308-135X.2023.71.20-27*

Habchak Natalia Frantsivna,
Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
Dubis Lidiya Frantsivna,
Doctor of Geographical Sciences, Professor

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine,
e-mail: Habchak.nf@gmail.com

Lublin Catholic University named by John Paul II, Lublin, Poland;
Lviv National University named by I. Franko, Lviv, Ukraine,.
e-mail: lida.dubis@gmail.com

UZHANSKYI NATIONAL NATURE PARK: FEATURES OF THE ECOTOURISM INFRASTRUCTURE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Aim. The aim of the article is scientific and practical research of the possibilities of development and use of ecotourism infrastructure within the borders of the Uzhanskyi National Nature Park (hereinafter - UNNP) of Zakarpattia oblast.

Method. The essence of the research methodology is based on the integration of scientific approaches to the study of various aspects of the development of ecotourism infrastructure at the regional level. The main research methods are comparative-geographical, statistical, descriptive, point (rating) assessment and analytical.

Results. A number of works of domestic scientists, legislative, regulatory, strategic and programmatic documents regulating tourist movement within nature protection territories were analyzed. The essence and potential of the research area regarding the possibilities of development of ecological tourism and the prerequisites for the functioning of the ecotourism infrastructure are revealed. The structural elements of the ecotourism infrastructure are singled out, namely: ecological and cognitive trails, tourist routes, visitor centers, informational tourist centers,

specially equipped zones, historical and cultural objects, tourist accommodation and catering establishments, etc. The detailed analysis of the ecotourism infrastructure of the UNNP is given, as the example, which is located within the Carpathian region of Zakarpattia oblast. On the basis of thorough analysis, natural and historical and cultural attractions were researched, the most popular tourist routes within the study area were singled out. In addition to interesting tourist objects (natural or historical and cultural), the current state of ecological trails and tourist routes, as well as the mode of their use, are determined. The main issues and limiting factors of tourist use and conservation of nature conservation areas are characterized. A detailed description of the functioning of the Uzhanskyi National Nature Park is provided, the latest material on natural and historical and cultural attractions, ecological and educational trails and tourist routes has been collected and analyzed.

Originality. The main accents of the relationship "urbanized society - recreationist (tourist) - natural environment" are determined. For the first time, the most popular tourist destinations with proper infrastructure and informational and advertising support are singled out.

Practical value. The problems and prospects of the development of ecotourism related to the opening of new tourist routes and brands, the creation of a single information space are highlighted. A number of recommendations have been proposed regarding the promotion and regulation of tourist traffic, improvement of ecotourism infrastructure, optimal territorial management, and approximation of protected areas to the requirements of sustainable development of tourism in nature conservation areas of Zakarpattia oblast.

Keywords: ecotourism, nature conservation areas, tourist infrastructure, sustainable development of the territory.

Постановка проблеми. У вік бурхливого зростання міст, розширення урбаністичних територій гостро виникає питання збереження стану довкілля. Із розвитком екотуристичної діяльності в регіонах України першочерговими проблемами стають як екологічні так і соціально-економічні. У Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, яка схвалена Кабінетом Міністрів України (2017 р.) та відповідає Державній стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (2020 р.) екологічний туризм вважають одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів.

COVID – 19, ескалація східних районів України, затяжна російсько-українська війна потребує з часом все більше ресурсів для відновлення сил, реабілітації не тільки військовослужбовців, а й населення загалом. Саме Карпатський регіон є тою частиною екосередовища, який здатний виконати дані запити. Однак, необхідно розуміти, що наявна туристична інфраструктура потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення туристичної конкурентоспроможності територій і при цьому зберегти їхній сталий розвиток. Вищезазначене обумовило вибір теми статті та визначило конкретизацію його мети та завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання різних аспектів розвитку туризму та екотуристичної інфраструктури висвітлено в працях таких вітчизняних вчених, як Л. Гальків, В. Герасименко, М. Голуб, Н. Демчук, Д. Діденко, О. Довгаль, О. Зима, І. Кошкалда, В. Лисенко, І. Литвин, Т. Любонько, М. Мальська,Л. Матвійчук, Л. Дубіс, Н. Габчак, Ю. Парфіненко, О. Розметова, Н. Савіцька, Л. Сакун, В. Ткач та інші.

Мета роботи – дослідити можливості розвитку та використання екотуристичної інфраструктури Ужанського національного природного парку Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу. Екологічний туризм в контексті сталого розвитку передбачає не тільки раціональне використання та відтворення екологічних ресурсів, а й збереження етнокультурного середовища [1,3,7]. Це частково обмежує залучення до екотуризму природно-промислових видів діяльності (рибальство, мисливство, збирання лікарських рослин, грибів, ягід з метою продажу), адже порушує баланс природних компонентів і суперечить принципам екотуризму. Насправді, необхідно створити таку екотуристичну інфраструктуру, яка б забезпечувала збереження екосфери і рекреаційну функцію підпорядкувала природоохоронній [4].

Екотуристична інфраструктура це – колаборація суб’єктів підприємництва та об’єктів екотуристичного значення, які забезпечують функціонування екотуристичної діяльності та регулюють рух матеріальних, фінансових, духовних та інформаційних потоків між ними [1]. У своєму функціонуванні її розвиток орієнтується на регіони, які володіють відповідними рекреаційними ресурсами. До прикладу, особливості організації екологічного туризму в Італії це – розвиток курортного, дегустаційного та гастрономічного туризму; в Австрії – активний гірський ековідпочинок; у Великобританії – відпочинок в агрооселях; у Фінляндії – фіордові озера та гірські ріки; в Угорщині – сільський зелений туризм з національними традиціями конярства, а в Польщі – відпочинок в агросадибах [1].

Щодо перспектив розвитку екологічного туризму в Карпатському регіоні в межах Закарпатської області, то воно є вкрай актуальним та перспективним. Закарпаття має вигідне фізико та економіко-географічне розташування, а саме: на західному кордоні з країнами ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), через невисокі перевали сполучається з Івано-Франківською та Львівською областями з гористістю – 80% від загальної площі її території.

Соціально-економічний розвиток Закарпатської області тісно пов'язаний із станом навколишнього середовища, значною площею природоохоронних територій та необхідністю вирішення цілого ряду екологічних проблем. Достатній рівень уваги до стану довкілля, раціональне використання наявних природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки під час руху туристів по природоохоронних територіях є головною умовою сталого розвитку території дослідження [9, с.419]. Так, Проєкт Програми охорони навколишнього середовища Закарпатської області на 2021-2023 роки розроблений Департаментом екології і природних ресурсів Закарпатської ОДА включає такі важливі складові як правові аспекти, найболючіші проблеми збереження довкілля та використання природних ресурсів Закарпаття з позиції господарств, тобто територіальних громад (ОТГ).

Станом на 1 січня 2023 року на території Закарпатської області розташовано 34 об’єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення на загальній площі 167250 га, у тому числі: Карпатський біосферний заповідник, національні природні парки «Синевир», «Зачарований край», «Ужанський», що становлять 15,09% від загальної площі її території (табл.1)

Таблиця 1

Динаміка структури природно-заповідного фонду Закарпатської області [1]

Категорії територій та об’єктів ПЗФ	*На 01.01.2022 р.*		*На 01.01.2023 р.*	
	К-ть, шт	*Площа, га*	*К-ть, шт*	*Площа, га*
1	2	3	4	5
Природні заповідники	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	58035,8	1	66417,4
Національні природні парки	**3**	**99680,5**	**3**	**99680,5**
Регіональні ландшафтні парки	2	14961,9558	2	14961,9558

Екотуристичну інфраструктуру на територіях природно – заповідного фонду формують: 1) еколого-пізнавальні стежки; 2) туристичні маршрути; 3) візит-центри; 4) інформаційно-туристичні центри і пункти; 5) спеціально обладнані рекреаційні зони; 6) історико-культурні об’єкти; 7) заклади розміщення і харчування туристів; 8) пункти прокату туристичного спорядження; 9) пункти прокату велосипедів та інших видів екологічного транспорту [11, с.23]. Слід зауважити, що еколого-пізнавальні стежки і туристичні маршрути мають маркування, вказівники руху та інформаційні стенди чи таблиці. Також уздовж них часто встановлюють альтанки, лавки, вивіски, навіси від дощу тощо.

Відвідування рекреантами природоохоронних територій не може бути стихійним чи надто масовим по кількості відвідувачів. Існують певні правила і вони лімітують втручання відвідувачів у природні екосистеми, включають певні дозволені види занять (фотографування, спостереження, відеозйомку) [5].

Заклади розміщення і харчування на території дослідження мають бути екологічно орієнтованими, про що могли б свідчити здобуті ними сертифікати чи їх приналежність до певної мережі екологічних закладів. У Закарпатській області такі заклади найбільш представлені приватними садибами та міні-готелями, дизайн ресторанів і кафе, як правило, оформляють в етнічному стилі, популяризують екопродукти. Виняток становлять заклади, розташовані у курортних і туристичних центрах, бо тут діють різні типи закладів (за величиною, за призначенням – додається оздоровчо-лікувальна, гірськолижна, розважальна тощо), які не завжди відповідають концепції екологічного туризму [6, с.183].

Ужанський НПП займає площу 46147,3 га, розташований в Ужгородському районі (смт. Великий Березний) у басейні річки Уж і простягається з південного заходу від села Заброд на північний схід до Ужоцького перевалу, створений відповідно до Указу Президента України від

27.09.1999 року № 1230/99 та Указу Президента України від 11 квітня 2019 року №135 «Про зміну меж території національного природного парку «Ужанський» [10,12].

В ході дослідження ми здійснили детальну спробу аналізу екотуристичної інфраструктури в межах природно-заповідного фонду Ужанського НПП (табл.2)

Таблиця 2

Екотуристична інфраструктура в межах Ужанського НПП
(власна розробка авторів на підставі [6,8,10])

Ужанський НПП	
Короткий опис	*Ужанський НПП* створено у 1999 році заради збереження, відтворення природних ресурсів, комплексів та об'єктів у межах 4-ьох висотних поясів, з 1998 року входить до Міжнародного біосферного резервату «Східні Карпати».
Екологічні стежки	1. «*Пасіки*» - пролягає територією східної межі національного парку через однойменне урочище Пасіки вздовж берега річки Уж, пішохідна, рекомендована для проходження усім категоріям туристів без обмежень. 2. *«Лінія Арпада»* - пролягає через урочище Жорнавське, пішохідна, рекомендована для проходження усім категоріям туристів без обмежень. 3. *«Близня»* - пролягає через однойменне урочище Близня у північній частині національного парку вздовж кордону з Польщею та Словаччиною, пішохідна, рекомендована для проходження усім категоріям туристів без обмежень. 4. «*Ірташі*» - пролягає в урочищі Ірташі у північно-східній частині парку, пішохідна, рекомендована для проходження усім категоріям відвідувачів. 5. «*Ужок*» - пролягає на східній межі парку по кордону з Польщею аж до Ужоцького перевалу, пішохідна, рекомендована для проходження усім категоріям відвідувачів.
Туристичні атракції на екологічних стежках	*«Пасіки»* - ботанічний резерват «Пасіки»; - відслонення карпатського флішу у долині річки Уж. *«Лінія Арпада»* - опорний пункт лінії Арпада (руїни); - 9-ть залізобетонних споруд. *«Близня»* - садиба природоохоронного науково-дослідного відділення; - луки з багатим різнотрав'ям; - сліди диких тварин; - печера гравітаційно-суфозійного походження. *«Ірташі»* - дві ділянки ботанічного резервату; - луки з багатим видовим складом рослин і тварин; - буковий ліс, сліди диких тварин; - годівниця для великих травоїдних тварин; - потік Лапкалуг. *«Ужок»*

	- мінеральні джерела (1914р.); - залізниця, прокладена австро-угорськими інженерами (1905р.); - джерело, з якого бере початок річка Сян; - Ужоцький перевал (889 м н.р.м).
Екотуристичні маршрути	1. *«Село Княгиня – урочище Чорні млаки – турбаза «Дубовий гай»»* - піший маршрут протяжністю 14 км, пролягає до місця падіння найбільшого у Європі метеорита (1866р.), рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 2. *«Село Кострино – гора Явірник – село Руський Мочар»* - піший маршрут протяжністю 8 км, пролягає через ділянку букових пралісів, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 3. *«Туристична база «Дубовий гай» – гора Голаня – село Кострино»* - піший маршрут протяжністю 8 км, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 4. *«Село Жорнава – урочище Парашинський – село Жорнава»* - піший маршрут протяжністю 8 км, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості, можливі кінні прогулянки. 5. *«Село Жорнава – урочище Підвозний – село Стужиця»* - піший маршрут протяжністю 5 км, пролягає через букові ліси, рекомендований для проходження відвідувачам з достатніми фізичними можливостями. 6. *«Село Жорнава – гора Голаня – село Жорнава»* - піший маршрут протяжністю 4 км, пролягає через букові ліси, рекомендований для проходження усім відвідувачам без обмежень. 7. *«Село Жорнава – урочище Підвозний – село Стужиця»* - піший маршрут протяжністю 7 км, рекомендований для проходження відвідувачам з достатніми фізичними можливостями. 8. *«Село Стужиця – гора Кременець – село Стужиця»* - піший маршрут протяжністю 9 км, маршрут пролягає прикордонною смугою, отож відвідування лімітоване, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 9. *«Село Стужиця – Чорні Млаки – село Стужиця»* - піший маршрут протяжністю 5 км, маршрут пролягає прикордонною смугою, отож відвідування лімітоване, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 10. *«Село Ставне – гора Черемха – село Лубня»* - піший маршрут протяжністю 8 км, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 11. *«Село Лубня – гора Вежа – село Лубня»* - піший маршрут протяжністю 10 км, маршрут пролягає через гору Вежа, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 12. *«Село Лубня – гора Черемха – гора Менчул – село Лубня»* - піший маршрут протяжністю 7 км, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 13. *«Село Верховина Бистра – гора Плішка – село Лубня»* - піший маршрут протяжністю 11 км, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 14. *«Перевал Ужок – гора Розсипанець – село Верховина Бистра»* - піший маршрут протяжністю 21 км, обов'язковий дозвіл на його проходження, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. 15. *«Щербин – Ужоцький перевал»* - піший маршрут протяжністю 7 км, проходить через буковий ліс, рекомендований для проходження відвідувачам з достатніми фізичними можливостями без обмеження. 16. *«Ужоцький перевал – витоки річки Уж – село Ужок»* - піший маршрут протяжністю 9 км, проходить через буковий ліс з домішками ялиці та смереки, рекомендований для проходження відвідувачам з достатніми фізичними можливостями без обмеження.

	17. *«Ужоцький перевал – витоки річки Сян – Ужоцький перевал»* - піший маршрут протяжністю 2 км, проходить через буковий ліс з домішками ялиці та смереки, обов'язковий дозвіл на його проходження, рекомендований для проходження усім відвідувачам, нескладний, короткий, але цікавий мапршрут.
Туристичні атракції на екотуристичних маршрутах	*«Село Княгиня – урочище Чорні млаки – турбаза «Дубовий гай»»* - печера Княгиня; - урочище «Чорні млаки»; - буково-яворові праліси; - лучні екосистеми над селом Домашин. *«Село Кострино – гора Явірник – село Руський Мочар»»* - церква Покрови Богородиці; - Костринська церква; - гори Кичера і Явірник; - туристичний притулок «Явірник». *«Туристична база «Дубовий гай» – гора Голаня – село Кострино»* - буковий ліс на схилах гори Голаня; - вершина гори Голаня; - резерват зеленого ясеня на схилі гори Голаня; - мінеральне джерело. *«Село Жорнава – урочище Парашинський – село Жорнава»* - потік Парашинський; - джерело у буковому лісі; - лісова галявина з переважанням злакового різнотрав'я. *«Село Жорнава – урочище Підвозний – село Стужиця»* - буковий ліс з домішками клена-явора; - два джерела мінеральної води; - село Стужиця з сільським укладом життя. *«Село Жорнава – гора Голаня – село Жорнава»* - фортифікаційні укріплення «Лінії Арпада»; - гора Голаня. *«Село Жорнава – урочище Підвозний – село Стужиця»* - гірськолижний комплекс «Красія»; - вершина гори Красія; - печери гравітаційного походження на вершині г. Красія; - село Вишка. *«Село Стужиця – гора Кременець – село Стужиця»* - буковий праліс; - полянчина лука; - джерело в якому кілька століть освячують воду; - букове криволісся; - гранітна стела на вершині гори Кременець. *«Село Стужиця – Чорні Млаки – село Стужиця»* - мінеральне джерело; - стужицький праліс; - урочище «Чорні млаки»; - село Стужиця. *«Село Ставне – гора Черемха – село Лубня»* - урочище «Багно»; - урочище Анталова; - гора Черемха; - села Загорб, Лубня, Ставне. *«Село Лубня – гора Вежа – село Лубня»* - гора Вежа; - буковий ліс на схилі гори Вежа; - лука в урочищі «Лубенки». *«Село Лубня – гора Черемха – гора Менчул – село Лубня»* - гора Черемха; - потік Черемха у буковому лісі; - гора Менчул; - печери розбійників «Живанські ями». *«Село Верховина Бистра – гора Плішка – село Лубня»*

	- гора Плішка; - Храм Святих Петра і Павла; - село Лубня. *«Перевал Ужок – гора Розсипанець – село Верховина Бистра»* - гірські вершини на межі українських і польських Бескидів; - букове криволісся у Східних Бескидах. *«Щербин – Ужоцький перевал»* - буковий ліс з домішками ялиці та смереки; - Ужоцький перевал; - село Ужок своєрідні «ворота» Закарпаття; - Ужоцька дерев'яна церква Св.Архангела Михаїла (1745р.) - військові кладовища часів І Світової війни; - найдовший в Україні залізничний тунель Щербин-Сянки (908м). *«Ужоцький перевал – витоки річки Уж – село Ужок»* - Ужоцький перевал (889 м н.р.м); - військове кладовище часів І Світової війни; - джерело питної води; - вершини гір Стожок, Пікуй, Кінчик Буковський; - витоки річки Уж; - село Ужок. *«Ужоцький перевал – витоки річки Сян – Ужоцький перевал»* - Ужоцький перевал (889 м н.р.м); - військове кладовище часів І Світової війни; - витоки річки Сян; - водосховища на річці Сян.

Аналіз таблиці 2 дозволив виокремити в межах Ужанського НПП наступні популярні природні туристичні атракції: місце падіння найдавнішого в Європі метеориту Княгиня, фортифікаційні укріплення «Лінії Арпада», Ужоцький перевал, урочище «Багно», гори Красія та Плішка. Найбільшим туристичним попитом виділяється екотуристичний маршрут «Село Княгиня – урочище Чорні млаки – турбаза «Дубовий гай»» довжиною 14 км (червоне маркування), який починається від села Княгиня за 15 км від Великого Березного [6]. Маршрут пішохідний, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. Щодо його стану, то траса знаходиться у доброму стані, обладнана вказівниками руху та інформаційними стендами. Режим використання обмежує розведення вогнища, дозволяє фотографування, пересування пішки. Заборонено забруднювати довкілля, зривати рослини, порушувати тишу, розкладати намети, відхилятися від маршуту.

Туристи із досвідом походів у гірській місцевості обирають туристичний маршрут «Перевал Ужок – гора Розсипанець – село Верховина Бистра» довжиною 21 км (синє маркування), розпочинається на Ужоцькому перевалі на межі Закарпатської та Львівської областей, обов'язковий дозвіл на його проходження, рекомендований для проходження відвідувачам, що мають досвід походів у гірській місцевості. Траса у доброму стані, облаштована інформаційними щитами, вказівниками, малими архітектурними формами у зонах відпочинку. Режим використання це – дотримання норм аналогічно до попереднього маршруту [8].

З вищенаведеного підсумовуємо, що екологічний туризм – це єдиний вид туризму, який придатний для впровадження на територіях з природоохоронним статусом. На прикладі Ужанського НПП бачимо, що розвиток екотуризму є добрим шансом на підтримку традиційних поселень, розташованих далеко до цивілізації у гірській місцевості – тут об'єктами туризму стають природні та історико – культурні об'єкти, традиції та звичаї місцевих жителів і навіть цей вид туризму для більшості з них стає головним джерелом заробітку. Плануючи розвиток екотуризму в межах території дослідження необхідно добре продумати, які саме форми екотуризму можна запроваджувати для даної місцевості, мінімізуючи вплив на неї самих екотуристів.

Висновки. Загалом Ужанський національний природний парк має сприятливі умови для розвитку різних форм екотуризму. Населені пункти тут роташовані у мальовничих долинах в екологічно чистих місцевостях, мають добре транспортне сполучення (автомобільне і залізничне), а віддаленість від великих міст створює особливу атмосферу спокою та єднання з природою. У зимовий період активно діють гірськолижні траси, є відповідна інфраструктура. У селах зберігся традиційний уклад життя, місцеві ремесла, фестивалі, кухня тощо. Близькість кордону з Польщею

та Словаччиною додає території парку можливостей розвитку міжнародного туризму (організацію та проведення різноманітних екотуристичних піших та велосипедних маршрутів).

Список використаних джерел

1. Безугла Л. Регіонально-інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури : автореф. дис. д-ра екон. наук :08.00.05. Одеса, 2021. 43 с.
2. Воробйова О.А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій. Екологічні науки: науково-практичний журнал. Київ : ДЕА, 2012. № 2. С. 119-129.
3. Гетьман В.І. Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду. Екотуризм і сталий розвиток у Карпатах : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Рахів, 2007. С. 56-57.
4. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2004. 192 с.
5. Дубіс Л., Габчак Н. Перспективні геотуристичні продукти природоохоронних територій Закарпатської області. Фізична географія та геоморфологія. Вип. 93(1), Київ, 2019. С. 25-39.
6. Габчак Н.Ф., Дубіс Л.Ф., Мельник А.В., Чир Н.В. Екологічний туризм на природоохоронних територіях Закарпатської області: монографія. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2018. 392 с.
7. Зима О.Г. Екологічний туризм як провідний фактор розвитку туризму. Харків, 2011. № 1(57). С. 43-46.
8. Маршрути УНПП. Ужанський національний природний парк. URL : https://uzhanskyi-park.in.ua/mandruy/marshruty/
9. Передерко В.П. Розвиток інфраструктури еко- і геотуризму в Карпатському регіоні за сприяння проектів міжнародної технічної допомоги/ Економіка і суспільство. 2016. №2. С. 418-424.
10. Ужанський національний природний парк URL : https://prokarpaty-tour.info/uk/uzhanskij-park/
11. Habchak N. F., Dubis L.F. Analysis of ecotourism infrastructure within the nature-protected areas of the Transcarpathian region (on the example of National Nature Park «Synevyr»). Journal of geology, geography and geoecology. Dnipro. – 31(1), 2022. P. 22-30.
12. https://ecozakarpat.gov.ua/

Reference

1. Bezuhla L. Rehionalno-innovatsiina model rozvytku ekoturystychnoi infrastruktury : avtoref. dys. d-ra ekon. nauk :08.00.05. Odesa, 2021. 43 s.
2. Vorobiova O.A. Ekolohichnyi turyzm yak chynnyk staloho rozvytku pryrodno-zapovidnykh terytorii. Ekolohichni nauky: naukovo-praktychnyi zhurnal. Kyiv : DEA, 2012. № 2. S. 119-129.
3. Hetman V.I. Ekoturyzm na terytoriiakh ta obiektakh pryrodno-zapovidnoho fondu. Ekoturyzm i stalyi rozvytok u Karpatakh : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Rakhiv, 2007. S. 56-57.
4. Dmytruk O.Iu. Ekolohichnyi turyzm: suchasni kontseptsii menedzhmentu i marketynhu: navch. posib. K. : Alterpres, 2004. 192 s.
5. Dubis L., Habchak N. Perspektyvni heoturystychni produkty pryrodookhoronnykh terytorii Zakarpatskoi oblasti. Fizychna heohrafiia ta heomorfolohiia. Vyp. 93(1), Kyiv, 2019. S. 25-39.
6. Habchak N.F., Dubis L.F., Melnyk A.V., Chyr N.V. Ekolohichnyi turyzm na pryrodookhoronnykh terytoriiakh Zakarpatskoi oblasti: monohrafiia. Uzhhorod : Vyd-vo UzhNU «Hoverla», 2018. 392 s.
7. Zyma O.H. Ekolohichnyi turyzm yak providnyi faktor rozvytku turyzmu. Kharkiv, 2011. № 1(57). S. 43-46.
8. Marshruty UNPP. Uzhanskyi natsionalnyi pryrodnyi park. URL : https://uzhanskyi-park.in.ua/mandruy/marshruty/
9. Perederko V.P. Rozvytok infrastruktury eko- i heoturyzmu v Karpatskomu rehioni za spryiannia proektiv mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy/ Ekonomika i suspilstvo. 2016. №2. S. 418-424.
10. Uzhanskyi natsionalnyi pryrodnyi park URL : https://prokarpaty-tour.info/uk/uzhanskij-park/
11. Habchak N. F., Dubis L.F. Analysis of ecotourism infrastructure within the nature-protected areas of the Transcarpathian region (on the example of National Nature Park «Synevyr»). Journal of geology, geography and geoecology. Dnipro. – 31(1), 2022. P. 22-30.
12. https://ecozakarpat.gov.ua/

Надійшла до редколегії 12.03.2023
Прийнята до друку 15.04.2023